

Kilpailu- ja kuluttajavirasto
PL 5
00531 Helsinki

Suomen Leipuriliitto ry:n vastine Kilpailu- ja kuluttajaviraston seuraamusmaksuesitysluonnoksesta

Viite Dnro 831/14.00.00/2010

Suomen Leipuriliitto (jäljempänä Leipuriliitto) kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi Kilpailu- ja kuluttajaviraston laatimasta luonnoksesta koskien markkinaoikeudelle mahdollisesti esitettävää esitystä, jolla Leipuriliitolle määrättäisiin seuraamusmaksu:

Leipuriliitto toteaa, että tämä vastine ei sisällä Leipuriliiton liikesalaisuuksia.

Leipuriliitto katsoo, että Kilpailu- ja kuluttajavirastolla ei ole perustetta esittää seuraamusmaksua seuraavien (oikeustositseikkojen) syiden takia:

- 1) Leipuriliitto ei ole ylittänyt sitä, mikä kuuluu leipomoalan toimialajärjestön tehtäviin viestittää jäsenyrityksille leipomoalan ja leipomoyritysten kasvavasta kustannuskehityksestä (ks. seuraamusmaksuesitysluonnos kohta 115, s. 29). Leipuriliiton toiminnan tarkoituksena ei ole ollut kilpailurajoituslaissa tarkoitetulla tavalla leipomotuotteiden hintojen korottaminen sekä korostusten ajankohdan yhdenmukaistaminen. Leipuriliiton toiminnassa ei siten ole ollut kyse kilpailurajoituslain 4 §:n ja SEUT 101 (1) artiklan mukaisesta tarkoitukseltaan kilpailua rajoittavasta menettelystä, jolla merkittävästi estetään, rajoitetaan tai vääristetään kilpailua.
- 2) Leipuriliiton toiminnan tarkoituksena ei myöskään ole ollut jäsenten toiminnan yhdenmukaistaminen hinnankorotusten suuruuden ja ajankohdan osalta (ks. seuraamusmaksuesitysluonnos kohta 118, s. 30) ja kyse ei siten ole ollut kilpailurajoituslain 4 §:n mukaisesta rajoittavasta menettelystä, jolla merkittävästi estetään, rajoitetaan tai vääristetään kilpailua.

Leipuriliiton toiminnan tarkoituksena on ollut nimenomaan parantaa ja lisätä kilpailua leipomoalalla (ks. jäljempänä kohta 1. Aluksi s. 2 - 4 ja kohta 8. Lopuksi s. 18-19).

3) Leipuriliiton toiminta ei ole voinut mitenkään olla kilpailunrajoituslaissa tarkoitettulla kielletyllä tavalla vakiintunutta, säännönmukaista ja jatkuvaa, eikä kyseessä ole mitenkään ollut samankaltaisten toimenpiteiden jatkumo. Näin ollen kyseessä ei ole ollut yhtenäinen kilpailurajoituslain 4 §:n ja SEUT 101 artiklan vastainen rikkomus (ks. seuraamusmaksuesitysluonnos kohdat 129 ja 130). Kyseessä on enintään ollut muutama yksittäinen toimenpide, jotka ovat olleet vähämerkityksellisiä, mikäli vastoin käsitystämme ne ylipäänsä katsottaisiin em. kilpailusäännösten vastaisiksi. Siten kyseessä ei ole ollut kilpailua merkittävästi rajoittavasta toiminnasta, minkä vuoksi luonnos seuraamusmaksuksi on perusteeton.

Jos Kilpailu- ja kuluttajavirasto kaikesta jäljempänä esittämistämme seikoista huolimatta päätyy esittämään markkinaoikeudelle seuraamusmaksun määräämistä Leipuriliitolle, niin seuraamusmaksun suuruutta määrittäessä tulee lieventävinä asianhaaroina ottaa huomioon alla esittämämme perustelut.

PERUSTELUT

1. Aluksi

Suomalainen leipomoala on poikkeuksellisen hieno monipuolinen ja monimuotoinen kokonaisuus muuhun keskittyneeseen elintarviketeollisuuteen verrattuna. Leipomoalalla on isoja, keskisuuria ja paljon pieniä leipomoita ja konditorioita. Nämä yritykset ovat joko käsityövaltaisia tai teollisia leipomoita/konditorioita. Leipomoiden ja konditorioiden suurta määrää kuvastaa hyvin se, että Tilastokeskuksen mukaan leipomoita on tällä hetkellä Suomessa noin 700. Pieniä alle 10 henkilöä työllistäviä leipomoita tai konditorioita on Suomessa hiukan alle 600 ja alle 5 henkilöä työllistäviä yli 500. Muu elintarviketeollisuus on hyvin keskittynyttä. On muutama iso meijeri, muutama iso panimoalan yritys ja muutamia isoja liha-alan yrityksiä. Pienten ja keskisuurten meijeri-, panimo- ja liha-alan yritysten määrä on lähempänä viittäkymmentä kuin sataa yritystä. Leipuriliiton tavoitteena on toimia siten, että isojen ja keskisuurten yritysten lisäksi myös sen jäsenenä olevat pienemmät leipomot ja konditoriat pärjäisivät Suomessa. Näin yritetään edesauttaa, että monipuolinen ja monimuotoinen leipomo- ja konditoria-ala säilyy myös tulevaisuudessa Suomessa.

Leipuriliitolla oli vuosien 2007-2010 aikana hiukan yli 300 jäsenyritystä, kun nyt niitä on noin 280. Leipuriliiton toiminnan tarkoituksena on ajaa nimenomaan kaikenkokoisten jäsenyritysten asiaa ja siten parantaa kaikenkokoisten jäsenyritysten toimintaedellytyksiä. Leipuriliiton näkemys on, että leipomoalan yritysten keskinäinen kilpailu Suomessa lisääntyy ja paranee, kun erikokoiset, niin pienet, keskisuuret, kuin suuret leipomoalan yritykset pärjäävät markkinoilla ja pystyvät kilpailemaan sekä toistensa että tuontituotteiden kanssa. Leipuriliitto on vuosien ajan pyrkinyt kertomaan jäsenistölleen kasvavasta kustannuskehityksestä, jotta kaikenkokoisilla jäsenyrityksillä olisi mahdollisuus ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin säilyttääkseen toimintaedellytyksensä myös jatkossa. Kilpailuviraston tutkimuksen takia Leipuriliitto ei ole voinut tehdä näin syksystä 2012 lähtien.

Kuten edellä jo todettiin, niin Leipuriliiton tehtävänä on ajaa kaikkien ja kaikenkokoisten jäsenyritysten asiaa, niin pienten ja keskisuurten leipomoiden ja/tai konditorioiden kuin suurien leipomoiden. On selvää, että suuremmilla leipomoilla on lähtökohtaisesti

pienempiä leipomoita paremmin tietoa siitä, mitä ”maailmalla tapahtuu” ja siten heillä on parempi kokonaiskäsitys erilaisista kustannuksiin liittyvistä ja kustannuksia lisäävistä tekijöistä. Pienempien leipomoiden aika kuluu käytännön leipomotyössä ja erilaisten viranomaisten ja leipomoalan työehtosopimusten edellyttämien vaateiden ja velvoitteiden täyttämässä. Leipuriliiton tavoitteena on ollut helpottaa myös pienempien leipomoiden työtaakkaa kertomalla asioista, joita yritysten tulisi ottaa toiminnassaan huomioon. Kun Leipuriliitto tiedottaa erilaisista asioista jäsenilleen, niin pienemmälläkin leipomoilla on mahdollisuus saada tietoa, mitä markkinoilla tapahtuu ja miten kustannukset kehittyvät. Erikokoisilla Leipuriliiton jäsenyrityksillä on näin edes vähän tasa-arvoisempi asema leipämarkkinoilla ja edes jonkinlainen mahdollisuus yrittää tehdä tarvittavia toimenpiteitä, jotta yritystoiminnan jatkaminen olisi mahdollista ja järkevää myös tulevaisuudessa.

Jos leipomoalan toimialajärjestö ei voi kertoa jäsenyrityksilleen kasvavista kustannuksista, niin mistä varsinkin pienemmät yritykset voivat saada tietoa siitä, miten kustannukset leipomoalalla kehittyvät? Juuri käytyjen eduskuntavaalien alla kansanedustajaehdokkaat ottivat vahvasti kantaa sen puolesta, että pienten yritysten asemaa pitää Suomessa parantaa ja vahvistaa. Miten tämä pienten yritysten asema vahvistuu, jos edes heidän oma järjestönsä ei saa tiedottaa heille, miten kustannukset kehittyvät? Vai onko suomalainen ”vapaa kilpailu” sitä, että jokaisen yrityksen tulee pystyä hoitamaan kaikki asiat vain itse ja omien työntekijöitensä hankkiman tiedon kautta? Jos näin on, niin tällaisen tiedon hankintaan kykenevät vain suuret yritykset ja ehkä osa keskisuurista yrityksistä. Onko suomalaisen ”vapaan kilpailun” tavoitteena, että tällainen kilpailu johtaa lopulta pienten yritysten lopettamiseen ja alan keskittymiseen vain muutamien suuren toimijan käsiin kuten on jo tapahtunut muualla elintarviketeollisuudessa, esimerkiksi meijeri- ja panimoteollisuudessa?

Leipomoalalla kilpailu on tunnetusti kovaa, kun yritykset taistelevat myyntitilasta päivittäistavarakaupassa sekä Horeca-sektorilla. Erityisen kovaa leipomoiden keskinäinen kilpailu on päivittäistavarakaupassa, kun yritykset taistelevat myyntitilasta kaupassa. Lähes kaikki Leipuriliiton jäsenyritykset yrittävät ja haluavat saada tuotteitaan päivittäin tai ainakin useana päivänä viikossa myytäväksi päivittäistavarakaupassa. Suurin osa Leipuriliiton jäsenyrityksistä vie tuotteita kauppaan vain paikallisesti ns. omalla paikallisella alueella, osa yrityksistä alueellisesti laajemmalla alueella ja muutama yritys toimittaa tuotteita valtakunnallisesti.

On selvää, että päivittäistavarakaupalla on äärimmäisen vahva neuvotteluasema, kun se tekee kauppaa leipomoyritysten kanssa. Ostajapuolella on 3-4 päivittäistavarakaupan ryhmittymää (vuosien 2007-2008 aikana käytännössä 2-3 ryhmittymää) ja myyjäpuolella siis on monta sataa leipomoalan yritystä, jotka haluavat saada tuotteitaan myytäväksi kaupan toimipisteisiin. On selvää, että tällaisessa neuvottelutilanteessa/asemassa päivittäistavarakauppapuolen neuvottelijat pystyvät kilpailuttamaan leipomoalan yrityksiä lähes haluamallaan tavalla. Tällaisessa neuvottelutilanteessa päivittäistavarakauppapuolen neuvottelijat pystyvät vaikuttamaan vahvalla tavalla myös erilaisiin ostosopimusten ehtoihin, jotka lähtökohtaisesti kaikenkokoiset leipomoalan yritykset joutuvat hyväksymään. Toki jollakin leipomoalan yrityksellä/yrityksillä voi olla vähän parempi lähtöasema neuvotteluihin kuin jollakin toisella leipomoalan yrityksellä.

Lähtökohtaisesti voidaan sanoa, että isommilla leipomoalan yrityksillä on parempi neuvotteluasema päivittäistavarakaupan osapuolten kanssa kuin pienemmällä leipomoalan yrityksillä. Terveelliset kuitupitoiset ruispalaleivät ovat kuitenkin hyvä esimerkki siitä, että tämä neuvotteluasema ei edes isommilla yrityksillä ole aina niin kovin vahva. Terveellisiä kuitupitoisia ruispalaleipiä myydään päivittäistavarakaupoissa todella alhaisilla hinnoilla. Niitä myydään tälläkin hetkellä, siis vuonna 2015, alemmilla hinnoilla kuin esimerkiksi elokuussa vuonna 2003. Tilastokeskuksen tilastojen mukaan ruispalaleipien kilohinta joulukuussa 2009 oli 3,52€, kun niiden hinta elokuussa vuonna 2003 oli 3,86€ (Ks. KKV:n seuraamusmaksuesitysluonnos liite 6, Vuosikertomus 2009 s. 17). Kun edes isot yritykset eivät ole pystyneet siirtämään kohonneita kustannuksia hintoihin, niin kuinka pienet ja keskisuuret yritykset olisivat voineet näin tehdä?

Kun isot yritykset eivät ole voineet siirtää kohonneita kustannuksia hintoihin, nämä yritykset ovat vuosien varrella lopettaneet lukuisia yksittäisiä toimipisteitään ja vähentäneet henkilökuntaa varsin radikaalisti, kuten ovat tehneet esimerkiksi Vaasan Oy ja Fazer Leipomot Oy. Pienillä ja keskisuurilla yrityksillä ei juuri ole toimipisteitä, joita yritykset voisivat lopettaa, eikä juuri myöskään henkilökuntaa, jota vähentää. Ja kun kohovia kustannuksia ei saa siirrettyä tuotteiden hintoihin ja kohoavien kustannusten takia henkilökuntaa joudutaan vähentämään, tällaisten yrittäjien täytyy vastapainoksi vain lisätä omaa työpanostaan ja siten ”ottaa kohoavat kustannukset omasta selkänahastaan”.

2. Yleisesti KKV:n seuraamusmaksuesitysluonnoksessa tekemistä johtopäätöksistä ja arvioinneista

Jäljempänä mainituilla perusteilla Leipuriliitto osoittaa, että KKV:n tekemät johtopäätökset ja oikeudelliset arviot ovat virheellisiä.

3. Leipuriliiton puheenjohtajiston päättämät toimet vuosikokouksien alla vuosina 2007-2010 (Puheenjohtajistosta tarkemmin ks. sivu 18)

3.1 Vuosi 2007

Yleisesti tunnettu tosiasia on, että leipomoalan yritysten taloustilanne on erittäin haastava. Näin tilanne on jälleen tänä päivänä (vuonna 2015), mutta erityisen vaikea tilanne oli vuoden 2007 aikana, kuten myös vuoden 2008 aikana. Vuonna 2007 raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat nousivat merkittävästi, lähes kaksinkertaistuivat. Vuosi 2007 oli kaikin puolin varsin poikkeuksellinen kotimaan viljamarkkinoiden historiassa. (Ks. KKV:n seuraamusmaksuesitysluonnos liite 4, Vuosikertomus 2007 s. 15 kohta Elintarviketeollisuus).

Kustannukset nousivat voimakkaasti vuoden 2007 alusta lähtien (vuoden 2009 alkuun). Samanaikaisesti nousivat niin raaka-aineiden, kuljetuskustannusten kuin energiakustannusten hinnat. Samalla tiedettiin, että Elintarviketeollisuusliitto ry:n ja Suomen Elintarviketyöläisten liitto SEL ry:n välillä keväällä 2007 tehdyn palkkatkaisun kustannusvaikutus tulee leipomoalalla olemaan vähintään 3,6 % ja vuonna 2008 kustannusvaikutus tulee olemaan vähintään 4,6 %, todennäköisesti yli 5 %.

Tiedossa siis oli, että kaikki kustannukset nousevat vuoden 2007 aikana voimakkaasti. Tämän vuoksi Leipuriliiton puheenjohtajistossa todettiin, että tilanne leipomoyritysten osalta oli täysin kestävä ja sen vuoksi päätettiin, että suomalaisen leipomoalan tilanteesta oli välttämätöntä saada aikaiseksi julkista keskustelua. Tämän vuoksi päätettiin, että asia nostetaan esille Leipuriliiton Vaasassa pidettävän vuosikokouksen ja kesäpäivien alla 9.8.2007 pidettävässä lehdistötilaisuudessa, vaikka tiedettiin, että tällainen julkitulo tulee mahdollisesti herättämään ärtymystä päivittäistavarakaupan eri osapuolissa. Lehdistötiedotteen laati toimitusjohtaja ja sen hyväksyivät puheenjohtajiston (silloiset) jäsenet. Lehdistötiedote lähetettiin julkisuuteen 9.8.2007 (ks. seuraamusmaksuesitysluonnos liite 15). Tiedotteessa mainituista asioista puhuttiin samana päivänä pidetyssä lehdistötilaisuudessa, koska näiden asioiden katsottiin olevan tärkeitä koko suomalaisen monipuolisen ja monimuotoisen leipomoalan tulevaisuuden kannalta. Asiaan viitattiin lyhyesti myös liiton puheenjohtajan vuosikokouspuheessa 11.9.2007, mutta sen enempää asiaa ei vuosikokouksessa käsitelty. Leipuriliiton vuosikokous viedään läpi ”tietyn kaavan” mukaan, jos kukaan jäsenistöstä ei nosta muita asioita käsittelyyn.

Runas kuukausi vuosikokouksen päättymisen jälkeen toimitusjohtaja laati asiasta jäsenkirjeen. Jäsenkirjeessä 11/2007 pyrittiin tuomaan jäsenistön tietoon vuoden aikana tapahtunut kustannusten nousu. Tavoitteena oli kertoa, kuinka voimakkaasti eri kustannukset olivat vuoden 2007 aikana nousseet (ks. seuraamusmaksuesitysluonnos liite, 25). Jäsenkirjeessä myös todettiin, että **”jokainen yritys tekee mahdolliset hinnankorotukset täysin itsenäisesti tai jättää ne kokonaan tekemättä tai jopa laskee hintoja, jos katsoo sen omalta osaltaan” jostain syystä järkeväksi toimintatavaksi**”. Lisäksi jäsenkirjeessä todettiin *”jokaisen yrityksen tulee omalta osaltaan laskea palkankorotusten, raaka-aineiden, energian, kuljetuskustannusten ym. hinnannoususta aiheutuva kustannusvaikutus ja tehdä tarvittavat ratkaisut ja toimenpiteet, jotta yritys pystyy jatkamaan kannattavaa toimintaa myös tulevaisuudessa. Erilaisia ratkaisuja on haettava esim. toiminnan tehostamisesta, palkkakustannusten karsimisesta sekä hinnankorotuksista. Tiedämme, että yritykset ovat tehostaneet toimintaa ja vähentäneet työvoimaa usean viime vuoden aikana, joten ratkaisujen löytäminen pelkästään toiminnan tehostamisen kautta on vaikeaa. On syytä kuitenkin huomioida, että palkkakustannusten, raaka-aineiden ym. osuus yrityksen liikevaihdosta vaihtelee yrityskohtaisesti yrityksen koosta ja toimintatavasta riippuen. Toisille yrityksille palkkakustannusten nousu ja toisille raaka-aineiden hinnannousu vaikuttaa enemmän kuin toisille. Tämän johdosta kustannusten noususta aiheutuva hinnankorotustarve on eri syistä yrityksissä erilainen”*.

Leipomoyritysten määrä väheni tuohon aikaan vauhdilla Suomessa. Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2003 lopussa leipomoita ja konditorioita oli Suomessa vielä 869 (toimipaikkoja 942), kun niitä vuoden 2007 lopussa oli enää 770 (toimipaikat 837). Leipomoyritysten määrä väheni Suomessa neljän vuoden aikana siis noin 100 leipomolla (kyseessä oli siis nettovähennys, joten luvuissa mukana olivat myös tuona vuonna perustetut uudet yritykset). Moni leipomoyritys meni konkurssiin tai muutoin lopetti toimintansa. Leipomoyritysten määrän väheneminen on myös yksi osoitus suomalaisten leipomoiden tuon aikaisesta taloudellisesta ahdingosta.

Edellä mainitun osalta viittaamme myös siihen, mitä Leipuriliiton vuosikertomuksessa 2007 sivuilla 15-18 (kohdat Elintarviketeollisuus, Hinta- ja kustannuskehitys leipomo-

alalla, Työehtosopimukset ja ansiokehitys leipomoalalla) näiden asioiden osalta tode-
taan (ks. seuraamusmaksuesitysluonnos liite 4).

Lehdistötiedotteessa tai jäsenkirjeessä mainittuja asioita ei käsitelty lainkaan liiton hal-
lituksen tai valtuuskunnan kanssa ennen tai jälkeen Vaasassa elokuussa 2007 pidettyä
vuosikokousta. Leipuriliiton puheenjohtajistossa tämän tapaisia asioita käsiteltiin seu-
raavan kerran vasta kesällä 2008, kun toimittajat ottivat yhteyttä leivän hintaan liitty-
vissä kysymyksissä ja kyselivät, miksi leivän hinta ei nouse, vaikka niin on väitetty ta-
pahtuvan.

3.2 Vuosi 2008

Vuoden 2008 vuosikokouksen alla puheenjohtajisto päätti, että Lappeenrannassa vuo-
sikokouksen ja kesäpäivien yhteydessä 7.8.2008 pidettävässä lehdistötilaisuudessa
kerrotaan kohoavien kustannusten yrityksille tuomista kustannuspaineista ja niistä seu-
raavista hinnankorotuspaineista. Yleisesti tiedossa oli, että leipomoalan yritysten tilan-
ne ei vuoden aikana ollut parantunut. Monien yritysten osalta tilanne oli pikemminkin
entisestään huonontunut. Tämän vuoksi toimitusjohtaja laati lehdistötiedotteen, jossa
todettiin, että ”Leivän hinnan nousu jatkuu”. Tilastokeskuksen tilastot osoittivat, että
leivän hinta ei ollut vuoden aikana juurikaan noussut, vaikka eri kustannukset olivat
nousseet todella paljon. Toimitusjohtajan näkemys oli, että siitä, että leipomoalan
haasteellinen tilanne tuodaan julkiseen keskusteluun, ei voi olla haittaa leipomoalan
yrityksille. Lehdistötiedotteessa olleita asioita käsiteltiin lehdistötilaisuudessa
7.8.2008, ja asiaan viitattiin sen jälkeen lyhyesti liiton puheenjohtajan vuosikokouspu-
heessa 9.8.2008. Sen sijaan asiaa ei käsitelty mitenkään virallisessa vuosikokouksessa.

Muutama viikko vuosikokouksen päättymisen jälkeen toimitusjohtaja laati jäsenkir-
jeen 9/2008, jossa tuotiin esille vuonna 2008 ja vuonna 2009 kohoavia palkkakustan-
nuksia (ks. seuraamusmaksuesitysluonnos liite 31). Jäsenkirjeessä todettiin muun mu-
assa seuraavaa:

*”Ottaen huomioon ETL:n ja SEL:n 5.4.2007 solmima työehtosopimus ja siihen liittyvä
palkkaratkaisu ajalle 5.4.2007-31.3.2010, niin voidaan todeta, että palkkakehitys on
voimakasta myös tänä vuonna ja tulee olemaan sitä myös vuonna 2009. On selvää, et-
tä palkankorotusten kustannusvaikutus tulee siirtää hintoihin, jos se vain suinkin on
mahdollista. Palkkakehitys on siten syytä huomioida mm. hinnankorotuksia suunnitel-
taessa..... Vuonna 2008 eli tänä vuonna keväällä tehty yleiskorotus oli 3,8 % ja
1.10.2008 tehtävien taulukkopalkkakorotusten kustannusvaikutus on 0,6 %. Käytän-
nössä tämä tarkoittaa EK:n palkkatilastot huomioiden sitä, että kuukausiansiot nouse-
vat todellisuudessa 5,9-6,4 %. Tämä johtuu mm. aamutuntien, lauantaityöläisten, sun-
nuntaityön sekä muiden leipomoiden työehtosopimukseen perustuvien lisien vaikutuk-
sesta. Toimihenkilöiden osalta kuukausiansiot nousevat tänä vuonna noin
6 %. Yleisesti ottaen esimerkkinä voi todeta, että jos palkat nousevat yrityksessä 6 %
ja samaisessa yrityksessä palkkakustannusten osuus yrityksen liikevaihdosta on 50 %,
niin tämä tarkoittaa ko. yrityksessä 3 %:n hinnankorotustarvetta, jos yrityksen toimin-
taa jatketaan samanlaisena. On selvää, että leipomotuotteiden hintojen nostaminen on
vaikeaa, kun ottaa huomioon mm. sen, että julkisuudessa on ollut keskustelua hinnan-
nousun pysähtymisestä ja samalla eräät kauppa- ja palvelusektorin yritykset ovat vaatineet jopa hinnanal-
ennuksia mm. väitettyyn viljan hinnanlaskuun vedoten.... Kaupan puolelta tulevat em.
vaatimukset tuntuvat siinäkin mielessä erityisen kummalliselta, kun kaupan puolella*

varmasti tiedetään, että leipomoalan yritykset eivät ole saaneet siirrettyä leipomotuotteiden hintoihin, ei edes lähimainkaan, vuoden 2007 keväällä alkanutta raaka-aineiden hinnannousua”.

Edellä mainitun osalta viittaamme myös siihen, mitä Leipuriliiton vuosikertomuksessa 2008 sivuilla 14-16 (kohdat Elintarviketeollisuus, Hinta- ja kustannuskehitys leipomoalalla, Työehtosopimukset ja ansiokehitys leipomoalalla) näiden asioiden osalta todetaan (ks. seuraamusmaksuesitysluonnos liite 5).

Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2008 lopussa leipomoyrityksiä oli Suomessa 749 (toimipaikat 822), kun niitä edellisenä vuotena oli vielä 770 (toimipaikkoja 837). Leipomoyritysten määrä väheni vuoden aikana 21 leipomolla (nettovähennys).

3.3 Vuosi 2009

Vuoden 2009 aikana liiton puheenjohtajistossa ei käsitelty kohoaviin kustannuksiin liittyneitä kysymyksiä. Kun kustannukset kokonaisuudessaan kuitenkin yhä nousivat (esimerkiksi palkkakustannukset yli 4 %) ja kun yritykset eivät saaneet siirrettyä kohoavia kustannuksia myyntihintoihin, yritykset joutuivat vastaamaan kustannusten nousuun muun muassa vähentämällä kalliiden (100 %) yötuntien teettämistä. Tämän seurauksena leipomotyöntekijöiden käytännön palkat luonnollisesti pienenevät (Ks. KKV:n seuraamusmaksuesitysluonnos liite 6, Vuosikertomus 2009 s. 18). Leipomoala on ainoa elintarviketeollisuuden ala, joka maksaa 100 prosentilla korotettua palkkaa klo 21-06 välillä tehdystä työstä. Toiveena myös oli, että syksyllä 2009 voimaan tuleva elintarvikkeiden arvonnäköveron lasku 17 prosentista 12 prosenttiin tulee lisäämään leipomotuotteiden myyntiä, kun hinnat laskevat.

Tältä osin viittaamme myös siihen, mitä Leipuriliiton vuosikertomuksessa 2009 sivuilla 17-19 (kohdat Elintarviketeollisuus, Hinta- ja kustannuskehitys leipomoalalla, Työehtosopimukset ja ansiokehitys leipomoalalla) näiden asioiden osalta todetaan (ks. seuraamusmaksuesitysluonnos liite 6).

Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2009 lopussa leipomoyrityksiä oli Suomessa 728 (toimipaikat 804), kun niitä edellisenä vuotena oli vielä 749 (toimipaikkoja 822). Leipomoyritysten määrä väheni vuoden aikana jälleen 21 leipomolla (nettovähennys).

3.4 Vuosi 2010

Kevään 2010 aikana käyty ETL:n ja SEL:n välinen työehtosopimuskierron työllisti poikkeuksellisen paljon myös Leipuriliiton kolmen hengen toimistoa ja Leipuriliiton hallitusta. Erityisesti neuvottelukierros työllisti liiton puheenjohtajaa, joka toimi tuolloin myös ETL:n hallituksen ja työvaliokunnan jäsenenä. Neuvottelukierros kesti lähes koko alkuvuoden 2010, vaikka neuvottelut virallisesti alkoivatkin vasta maaliskuussa 2010. Monien erilaisten vaiheiden (lakkojen ja työsulkujen ym.) jälkeen elintarvikealalle saatiin neuvotteluratkaisu, kun neuvotteluosapuolet hyväksyivät valtakunnansovittelijan tekemän sovintoesityksen 24.5.2010. Leipuriliitto tuki neuvottelukierroksen aikana ETL:ää muun muassa suosittamalla Leipuriliiton jäsenyrityksiä osallistumaan ETL:n järjestämään työsulkuun myötätuntotyötaistelulla (myötätuntotyösululla).

Neuvottelukierroksen lisäksi Leipuriliiton toimistoa vuoden 2010 alkupuolella työllistivät (ns. normaalien työtehtävien lisäksi) Leipuriliiton historiikin (Suomen Leipuriliitto 1900-2010, Katsaus leipomoalan historiaan) valmistelu ja viimeistely. Kirja piti saada valmiiksi elokuussa 2010 pidettävään vuosikokoukseen.

Kesällä 2010 Leipuriliiton toimiston henkilökuntaa työllistivät Kalastajatorpalla 13.8-15.8.2010 pidettävien vuosikokouksen ja kesäpäivien (Leipuripäivät) ja Liiton 110 v-juhlien järjestelyt. Leipuriliiton toimiston henkilökunta hoitaa Leipuripäivien järjestelyt perinteisesti yhdessä alueyhdistyksen henkilöiden kanssa (vuonna 2010 Etelä-Suomen Leipomoyrittäjät ry), eikä ulkopuolisia ostopalveluja käytetä.

Toimitusjohtaja palasi kesälomaltaan töihin maanantaina 2.8.2010 jatkamaan Leipuripäivien valmisteluja. Alkuviikon aikana oli erilaisia tapaamisia Leipuripäiville tulevien esiintyjien (mm. iltajuhlan esiintyjän Sonja Lumpeen) kanssa sekä lauantai-illan juontaja Oskari Palomäen kanssa. Yli 500 henkilön viikonlopputapahtumassa on monta erilaista liikkuvaa osaa, joiden tulee toimia, jotta tapahtumaan osallistuvat vieraat viihtyvät. Tiedossa oli luonnollisesti myös se, että Leipuriliiton tiedotustilaisuus pidetään torstaina 12.8.2010 Ekberg Cafessa. Liiton toimitusjohtajan yhtenä tehtävänä oli laatia kutsu lehdistötilaisuuteen sekä laatia itse tiedote torstaille 12.8.2010. Lähtökohdiana oli laatia ensisijaisesti kutsu, jossa tuodaan esille Leipuripäivien historiaa sekä se, että tilaisuudessa julkaistaan Leipuriliiton historiikki vuosilta 1900-2010.

Kesäloman aikana vuonna 2010 julkisuuteen oli tullut tietoa, että viljan hinta on voimakkaassa nousussa (ks. Leipuriliiton liite, Viljan hinta kovassa nousussa, Taloussanomien uutinen 19.7.2010).

Leipuriliiton hallituksen jäsen (samalla Vaasan Oy:n johtaja) soitti liiton toimitusjohtajalle viikonlopun aikana (7.8-8.8.2010) ja kysyi, onko toimitusjohtaja tietoinen, että viljan hinta on maailmalla nousussa? Hänen näkemyksensä oli, että Leipuriliiton tulisi nostaa asia selkeästi esille (seuraavan viikon) tiedotustilaisuudessa ja kertoa, että viljan hinnan noususta aiheutuu kustannuspaineita leivän hintaan. Toimitusjohtaja muistuttaa vastanneensa suunnilleen seuraavasti: ”Hyvä idea, laitan asiasta jonkinlaisen maininnan kutsuun ja hyvä, että otit yhteyttä nyt, etkä vasta sitten, kun kutsu on jo lähtenyt”. Toimitusjohtaja totesi myös, että hän puhuu asiasta ensi viikon alkupuolella puheenjohtajan kanssa, kun toimitusjohtaja kysyy muutoinkin puheenjohtajistolta ideoita lehdistötiedotteen sisältöön. Tuon keskustelun jälkeen toimitusjohtaja päätti, että kutsuun on hyvä laittaa maininta myös kohoavasta ”viljan hinnasta, sillä keinottelusta ja niiden vaikutuksesta leivän hintaan”. Varsinkin kun tiedossa oli, että tuollaiset asiat kiinnostavat mediaa enemmän kuin pelkästään järjestön historiikin julkaiseminen.

Toimitusjohtaja laati kutsun yhdessä liiton toimiston muun henkilökunnan kanssa. Kutsu lähetettiin tiedotusvälineille maanantaina 9.8.2010 klo 11.34 (ks. Leipuriliiton liite, Leipuriliiton kutsu tiedotusvälineille klo 11.34). Saman päivän alkuillasta toimitusjohtaja lähetti ko. kutsun tiedoksi puheenjohtajiston jäsenille klo 17.55 (ks. Leipuriliiton liite, toimitusjohtajan viesti puheenjohtajistolle, 090810, klo 17.55). Toimitusjohtaja pyysi puheenjohtajiston jäseniltä ideoita itse lehdistötiedotteen sisältöön liittyen. Tämän jälkeen klo 17.56 toimitusjohtaja lähetti kutsun tiedoksi Etelä-Suomen Leipomoyrittäjät ry:n puheenjohtajalle (ks. Leipuriliiton liite, toimitusjohtajan viesti pai-

kallisyhdistyksen puheenjohtajalle, 090810, klo 17.56). Tämän jälkeen toimitusjohtaja klo 18.01 lähetti ko. kutsun tiedoksi Leipuriliiton hallituksen jäsenille (ks. Leipuriliiton liite, viesti hallituksen jäsenille, 090810, klo 18.01). Toimitusjohtaja pyysi hallituksen jäseniä viestittämään, jos heillä on mielessään asioita, joita pitäisi käsitellä tiedotustilaisuudessa.

Toimitusjohtaja keskusteli 10.8-11.8.2010 lehdistötiedotteen sisällöstä liiton hallituksen puheenjohtajan ja silloisen hallituksen varapuheenjohtajan kanssa. Yhteinen näkemys oli, että kohoavasta viljan hinnasta on tärkeää mainita tiedotteessa, varsinkin kun keväällä tehty palkkaratkaisu aiheuttaa lisäkustannuksia yrityksille. Tältä osin viittaamme myös siihen, mitä Leipuriliiton vuosikertomuksessa 2010 sivuilla 17-19 (kohdat Elintarviketeollisuus, Hintaja- ja kustannuskehitys leipomoalalla, Työehtosopimukset ja ansiokehitys leipomoalalla) näiden asioiden osalta todetaan (ks. seuraamusmaksuesitysluonnos liite 7).

Tämän jälkeen toimitusjohtaja laati tiedotteen, joka lähetettiin julkisuuteen 12.8.2010 klo 11.47. Tiedote päätettiin julkaista otsikolla: leipomoalalla hinnankorotuspaineita, jotta media mahdollisesti kiinnostuisi siitä, kuten tapahtuikin. Itse lehdistötiedotteessa leipomoteollisuuden heikko kannattavuus ja kustannusten noususta aiheutuvat hinnankorotuspaineet tuotiin esille ns. yhdessä (yhdeksän riviä pitkässä) kappaleessa. Muutoin tiedotteessa käsiteltiin sekä Leipuriliiton uutta historiikkikirjaa sekä työmarkkinoiden menneisyyteen jämähtänyttä neuvottelukulttuuria.

Olella edellä mainittua kokonaisuutta tarkasteltaessa on huomioida, että Leipuriliiton toimitusjohtaja rakensi vuosikokouksen alla pidetyssä tiedotustilaisuudessa julkaistun lehdistötiedotteen muutamien päivien kuluessa ja muutamien asiaa koskevien sähköpostiviestien perusteella sekä keskusteltuaan asiasta puhelimitse liiton hallituksen puheenjohtajan, hallituksen varapuheenjohtajan, valtuuskunnan puheenjohtajan sekä yhden hallituksen jäsenen kanssa. Itse tiedotustilaisuudessa pääasiana oli edelleen Leipuriliiton historiikin julkaiseminen. Leivän hintaan liittyvät asiat, toisin kuin Leipuriliiton historiikin julkaiseminen, ovat kuitenkin sellaisia joista media helposti kiinnostuu. Näin kävi myös tällä kertaa. Jo päivä ennen tiedotustilaisuutta Yleisradio ilmoitti saapuvansa tiedotustilaisuuteen paikalle ja tekevänsä todennäköisesti uutisen kohoavasta viljan hinnasta ja siitä leipomoalalle aiheutuvista kustannuspaineista. Leipuriliitossa oltiin luonnollisesti tyytyväisiä, kun media nosti julkiseen keskusteluun Leipuriliiton jäsenille tärkeitä asioita. Viljan hintaan liittyviä asioita oli käsitelty julkisuudessa tuottajapuolen näkökulmasta jo useamman viikon ajan.

Leipuriliiton puheenjohtaja otti omassa 15.8.2010 pitämässään vuosikokouspuheessa esille lehdistötilaisuudessa esillä olleita asioita. Muutoin lehdistötalaisuudessa olleita asioita ei käsitelty mitenkään liiton vuosikokouksessa tai sen yhteydessä.

4. VASTAUKSIA JA NÄKEMYKSIÄ KKV:N SEURAAMUSMAKSUESITYSLUONNOKSEN OIKEUDELLISESSA ARVIOSSA ESITTÄMIIN KOHTIIN

4.1 Onko Leipuriliitto ylittänyt sen, mikä kuuluu leipomoalan toimialajärjestön tehtäviin viestittää jäsenyrityksille leipomoalan ja leipomoyritysten kasvavasta kustannuskehityksestä? Ja onko Leipuriliiton tarkoituksena ollut jäsenten toiminnan yhdenmukaistaminen hinnankorotusten suuruuden ja ajankohdan osalta? Ja onko kyseessä ollut kilpailurajoituslain 4 §:n mukaisesta rajoittavasta menettelystä, jolla merkittävästi estetään, rajoitetaan tai vääristetään kilpailua.

KKV on seuraamusmaksuesitysluonnoksessa kohdassa 115 todennut, että ”viraston näkemyksen mukaan Leipuriliitto on lehdistötiedotteissaan, pääkirjoituksissaan, vuosikokouspuheissaan sekä jäsentiedotteissaan ylittänyt sen, mikä on toimialajärjestön tehtäviin kuuluvaa tavanomaista viestintää kustannuskehityksestä. Viestinnästä on puuttunut kokonaan näkökulma, jolla jäseniä ohjattaisiin ottamaan huomioon omat yksilölliset kustannukset määriteltäessä kunkin yrityksen perimiä hintoja”.

Lisäksi KKV on seuraamusmaksuesityksen kohdassa 118 todennut, että ”viraston arvon mukaan Leipuriliiton tarkoituksena on liiton toiminnan yhdenmukaistaminen hinnankorotusten suuruuden ja ajankohdan osalta”.

Leipuriliitto viittaa ensinnäkin siihen, mitä Leipuriliitto on todennut edellä kohdassa Aluksi (ks. edellä s. 2 - 4). Leipuriliitto toteaa, että kustannuskehityksistä tiedottaminen kuuluu toimialajärjestön tärkeisiin tehtäviin. Näistä tiedottamisen tulee voida kuulua myös tulevaisuudessa toimialajärjestön tehtäviin. Muussa tapauksessa erityisesti leipomoalan pienet yritykset jäävät olennaisesti heikompaan asemaan kuin toimialan suuremmat yritykset. Näin on myös tosiasiallisesti tapahtunut vuodesta 2012 lähtien, kun Kilpailuvirasto aloitti virallisesti Leipuriliittoa koskevan tutkinnan. Tämän jälkeen Leipuriliitto ei ole voinut tiedottaa jäsenyrityksille yleisestä kustannuskehityksestä ja siitä nimenomaan pienet jäsenyritykset ovat kärsineet.

Leipuriliitto toteaa, että olennaista on ymmärtää, että kilpailutilanne leipomoalan erikokoisilla yrityksillä, paikallisilla, alueellisilla ja valtakunnallisilla leipomoilla, on toisistaan oleellisesti poikkeava ja erilainen. Erikokoisten leipomoyritysten kustannusrakenne ja yritysten tapa toimia poikkeavat toisistaan hyvin monella eri tavalla.

Mitä tulee KKV:n näkemykseen siitä, että Leipuriliiton viestinnästä olisi puuttunut kokonaan näkökulma, jolla jäseniä ohjattaisiin ottamaan huomioon omat yksilölliset kustannukset määriteltäessä kunkin yrityksen perimiä hintoja, toteaa Leipuriliitto seuraavaa:

Leipuriliiton jäsenkirjeessä 11/2007 on todettu, että ”*jokainen yritys tekee mahdolliset hinnankorotukset täysin itsenäisesti tai jättää ne kokonaan tekemättä tai jopa laskee hintoja, jos katsoo sen omalta osaltaan*” jostain syystä järkeväksi toimintatavaksi”. Jokaisen yrityksen tulee omalta osaltaan laskea palkankorotusten, raaka-aineiden, energian, kuljetuskustannusten ym. hinnannoususta aiheutuva kustannusvaikutus ja tehdä tarvittavat ratkaisut ja toimenpiteet, jotta yritys pystyy jatkamaan kannattavaa toimintaa myös tulevaisuudessa. Erilaisia ratkaisuja on haettava esim. toiminnan te-

hostamisesta, palkkakustannusten karsimisesta sekä hinnankorotuksista. Tiedämme, että yritykset ovat tehostaneet toimintaa ja vähentäneet työvoimaa usean viime vuoden aikana, joten ratkaisujen löytäminen pelkästään toiminnan tehostamisen kautta on vaikeaa. On syytä kuitenkin huomioida, että palkkakustannusten, raaka-aineiden ym. osuus yrityksen liikevaihdosta vaihtelee yrityskohtaisesti yrityksen koosta ja toimintatavasta riippuen. Toisille yrityksille palkkakustannusten nousu ja toisille raaka-aineiden hinnannousu vaikuttaa enemmän kuin toisille. Tämän johdosta kustannusten noususta aiheutuva hinnankorotustarve on eri syistä yrityksissä erilainen”.

Lisäksi jäsenkirjeessä 9/2008 on todettu seuraavaa: ”Yleisesti ottaen esimerkkinä voi todeta, että jos palkat nousevat yrityksessä 6 % ja samaisessa yrityksessä palkkakustannusten osuus yrityksen liikevaihdosta on 50 %, niin tämä tarkoittaa ko. yrityksessä 3 %:n hinnankorotustarvetta, jos yrityksen toimintaa jatketaan samanlaisena”.

Edellä mainitut seikat osoittavat, että KKV:n näkemys siitä, että Leipuriliiton viestinnästä olisi puuttunut kokonaan näkökulma, jolla jäseniä ohjattaisiin ottamaan huomioon omat yksilölliset kustannukset määriteltäessä kunkin yrityksen perimiä hintoja, on virheellinen. Leipuriliitto on nimenomaan yrittänyt ohjata jäsenyrityksiään siihen, että kukin jäsenyritys ottaisi huomioon oman yrityksensä yksilölliset kustannukset, kun yritys suunnittelee toimenpiteitä, joilla yritys yrittää vastata kasvaviin kustannuksiin.

Leipuriliitto toteaa, että edellä mainittu myös osoittaa, että KKV:n näkemys siitä, että Leipuriliiton tarkoituksena olisi ollut leipomotuotteiden hintojen korottaminen sekä korotusten ajankohdan yhdenmukaistaminen, on virheellinen. Leipuriliitto on pyrkinyt tuomaan jäsenyritystensä tietoon kasvavia kustannuspaineita, jotta yritykset ryhtyisivät erilaisiin toimenpiteisiin kannattavuutensa säilyttämiseksi, jotta yritystoiminnan jatkaminen olisi mielekästä myös tulevaisuudessa. Mahdollisista hintojen korottamisesta tai hintojen korottamatta jättämisestä jokainen yritys on luonnollisesti päättänyt täysin itsenäisesti.

Myöskään korotus- tai alennusajankohtiin Leipuriliitto ei ole ottanut kantaa, vaan mahdollisen korotus- tai alennusajankohdan jokainen yritys on luonnollisesti päättänyt täysin itsenäisesti (tai on päättänyt jättää korotukset tai alennukset kokonaan tekemättä).

Leipuriliitto toteaa, että kokonaisuutta katsottaessa on huomioitava se, että Leipuriliitto on tehnyt kolme julkista vuosikokoustiedotetta (elokuussa 2007, elokuussa 2008 sekä elokuussa 2010), joissa käsiteltiin KKV:n seuraamusmaksuesitysluonnoksessa esiintuvia asioita. Näillä vuosikokoustiedotteilla Leipuriliitto halusi nostaa leipomoalan haasteellisen tilanteen julkiseen keskusteluun, jotta myös viranomaisille ja kuluttajille saataisiin kerrottua suomalaisen leipomoalan kannattamattomasta tilanteesta.

Lisäksi Leipuriliitto toteaa, että Leipuriliitto on tehnyt kaksi jäsenkirjettä (jäsenkirje 11/2007 ja 8/2009), joissa on käsitelty asioita, jotka ovat kiinnostaneet tässä tutkimuksessa KKV:tä. Vertailuna todettakoon, että noiden vuosien aikana Leipuriliitto lähetti jäsenistölleen yhteensä 49 jäsenkirjettä.

Leipuriliitto katsoo, että edellä mainittu osoittaa, että Leipuriliitto ei ole ylittänyt sitä, mikä kuuluu leipomoalan toimialajärjestön tehtäviin viestittää jäsenyrityksille leipomoalan ja leipomoyritysten kasvavasta kustannuskehityksestä. Näillä toimilla Leipuriliitto on yrittänyt nimenomaan lisätä ja parantaa kilpailua leipomoalalla. Näin ollen kyseessä ei ole ollut kilpailurajoituslain 4 §:n mukaisesta rajoittavasta menettelystä, jolla **ylipäänsä** estetään, rajoitetaan tai vääristetään kilpailua. Siten kyseessä ei mitenkään ole voinut olla kilpailurajoituslain 4 §:n mukaisesta rajoittavasta menettelystä, jolla **merkittävästi** estetään, rajoitetaan tai vääristetään kilpailua.

4.2 Onko Leipuriliiton toiminta ollut vakiintunutta, säännönmukaista, jatkuvaa ja onko kyseessä ollut samankaltaisten toimenpiteiden jatkumo? Ja onko kyseessä siten ollut yhtenäinen kilpailurajoituslain 4 §:n ja SEUT 101 artiklan vastainen rikkomus?

KKV on seuraamusmaksuesitysluonnoksen kohdassa 124 katsonut ”sen hallussa olevan näytön osoittavan, että Leipuriliiton kilpailurajoituslain vastaisessa menettelyssä on ollut kyse yhdestä jatkuvasta rikkomuksesta, joka on alkanut elokuussa 2007 ja päättynyt alkuvuodesta 2011”. Kohdissa 129 ja 130 KKV on katsonut, että Leipuriliiton toiminta olisi ollut kilpailurajoituslaissa kielletyllä tavalla vakiintunutta, säännönmukaista, jatkuvaa ja että kyseessä olisi ollut samankaltaisten toimenpiteiden jatkumo. Edellä mainittua säännönmukaisuutta KKV on perustellut käsityksemme mukaan mm. kohdissa 109-114 tekemillään johtopäätöksillä.

Leipuriliitto katsoo, että KKV:n tekemät johtopäätökset ovat kuitenkin virheellisiä. Tältä osin viittaamme ensinnäkin siihen, mitä olemme edellä (s. 4–9) todenneet Leipuriliiton puheenjohtajiston päättämistä toimenpiteistä vuosina 2007, 2008 sekä 2010.

Olellista on huomioda, että tilanteet ja toimenpiteet erosivat vuosina 2007/2008 sekä vuonna 2010 oleellisesti toisistaan. Vuonna 2007 ja 2008 kyse oli siitä, että Leipuriliiton puheenjohtajisto katsoi, että Leipuriliiton tehtävänä on tuoda sekä julkiseen keskusteluun että myös koko jäsenistön tietoon, kuinka paljon kaikki kustannukset (raaka-aineet, kuljetuskustannukset, energiakustannukset, palkkakustannukset) ovat nousseet. Tämä julkitulo tehtiin erityisesti sen vuoksi, että pienet ja keskisuuret yritykset saisivat tietoa kasvavista kustannuksista. Ko. vuosien Leipuriliiton vuosikokoustiedotteiden sisältö perustui ainoastaan puheenjohtajiston päätöksiin. Esimerkiksi Leipuriliiton hallituksen muilla jäsenillä (hallituksen pj:tä ja varapj:tä lukuun ottamatta) ei ollut noina vuosina etukäteen mitään tietoa vuosikokoustiedotteiden sisällöstä. Myöskään kenelläkään muulla leipomoalan jäsenyrityksellä ei ollut asiasta etukäteen tietoa. Leipuriliitolla ei siten ollut tietoa myöskään siitä, miten Leipuriliiton isojen jäsenyritysten (Fazer Leipomot Oy tai Vaasan Oy) johtajat suhtautuvat Leipuriliiton tämentyypiseen julkituloon (ks. tältä osin myös mitä KKV:n seuraamusmaksuesitysluonnoksen liitteissä 18 ja 19 on todettu).

Kaksi vuotta myöhemmin elokuussa 2010 tehdyt vuosikokoustiedotteen sisältöä koskevat päätökset tehtiin nopealla aikataululla ja ne perustuivat nopeisiin päätöksiin, kuten edellä sivuilla 8-9 on jo todettu. Elokuun 2010 vuosikokouksen alla todettiin, että viljan hinta on noussut voimakkaasti. Tämän vuoksi puheenjohtajisto päätti, että viljan hinnan nousu on syytä tuoda julkiseen keskusteluun, varsinkin kun yksi liiton suurimmista jäsenyrityksistä Vaasan Oy oli tällaista esittänyt. Leipuriliitto

katsoo, että edellä mainittu osoittaa, että kyse ei ole voinut olla vakiintuneesta, säännönmukaisesta ja jatkuvasta toiminnasta, eikä mitenkään samankaltaisten toimenpiteiden jatkumosta.

Leipuriliitto toteaa, että kokonaisuutta harkittaessa on syytä huomioida, että leipomoalan kohoavia kustannuksia ja niistä aiheutuvia kustannuspaineita ei käsitelty missään Leipuriliiton toimielimessä syksyn 2008 ja elokuun 2010 välillä.

Leipuriliitto toteaa, että Leipuriliiton toiminta ei ole ylipäänsä ollut kilpailurajoituslain vastaista. Edellä mainitut seikat osoittavat, että kyseinen toiminta mitenkään ole voinut kuvata toiminnan vakiintuneisuutta, säännönmukaisuutta, jatkuvuutta, eikä samankaltaisten toimenpiteiden jatkumoa. Näin ollen kyseessä ei ole voinut mitenkään olla yhtenäinen kilpailurajoituslain 4 §:n ja SEUT 101 artiklan vastainen rikkomus.

5. Leipuri-lehden pääkirjoitukset

KKV on seuraamusmaksuepäilyluonnoksen kohdassa 28 (Leipuri 5/2007), kohdassa 34 (Leipuri 6/2007), kohdassa 46 (Leipuri 7/2008), kohdassa 49 (Leipuri 7/2009), kohdassa 68 (Leipuri 6/2010) viitannut Leipuri-lehden pääkirjoituksiin. KKV on oikeudellista arviointia tehdessään kohdassa 96 todennut, että ”Leipuri-lehden pääkirjoituksissa on vuosina 2007-2010 tuotu esiin hinnankorotustarpeita ja suositeltu hintojen nostoa”. KKV on kohdassa 101 todennut, että ”Leipuri-lehden pääkirjoitukset ovat kuvastaneet liiton ja sen jäsenten tahtotilaa vaikuttaa markkinaolosuhteisiin ja tuotteiden hintatasoon”. Kohdassa 110 KKV on todennut, että...”Leipuri-lehden pääkirjoituksia, joiden avulla hintasuositukset on pidetty jäsenistön mielessä vuosien 2007-2011 aikana”. KKV toteaa kohdassa 114, että ”Leipuri-lehden pääkirjoituksissa ”hinnankorotuspaineita on toistettu”.

Leipuriliitto katsoo, että Leipuri-lehden pääkirjoituksissa kirjoitetut lehden pääkirjoittajan henkilökohtaiset mielipiteet ja kannanotot eivät voi olla osoitus Leipuriliiton kilpailurajoituslain vastaisesta menettelystä.

Leipuriliitto toteaa, että vaikka Leipuriliitto julkaisee perinteistä Leipuri-lehteä, kyseessä on julkinen myynnissä oleva aikakauslehti, joka on vapaasti markkinoilla kaikkien ostettavissa. Leipuri-lehti ei ole liiton jäsenlehti, joka olisi vain jäsenten saatavilla.

Leipuri-lehden pääkirjoitustoimittajan tehtävänä on tuoda esille leipomoalan ajankohtaisia asioita ja yrittää saada aikaan kirjoituksillaan myös julkista keskustelua. Tavoitteena on tuoda ajankohtaisia asioita rohkeasti esiin, jotta ne herättävät lukijassa jonkinlaisia tunteita ja mielipiteitä. Sen takia toimittajan täytyy tehdä joskus myös vähän provosoivia kannanottoja.

Leipuriliitto toteaa, että on itsestään selvää, että esimerkiksi Leipuriliiton hallituksen jäsenillä tai kenelläkään muulla henkilöllä ei ole oikeutta puuttua päätoimittajan työsuhteen aikana yksittäisten pääkirjoitusten laatimiseen ja pääkirjoitusten sisältöön. **Lehden pääkirjoitukset ovat lehden pääkirjoitustoimittajan henkilökohtaisia mielipiteitä ja kannanottoja, joiden sisällöstä hän vastaa itsenäisesti.**

Leipuriliitto toteaa, että KKV:n näkemys siitä, että Leipuri-lehden pääkirjoituksilla olisi annettu jäsenistölle hintasuosituksia ja suositeltu hintojen nostoa ym., on virheelinen. Leipuriliitto katsoo, että se, että Leipuri-lehden pääkirjoituksessa otetaan kantaa ja tuodaan esille vallitsevia tosiasioita, ei voi olla osoitus Leipuriliiton kilpailurajoituslain vastaisesta toiminnasta. Kilpailurajoituslain vastaisesta hintasuosituksesta ei voi olla kysymys esimerkiksi, kun pääkirjoituksessa 7/2009 on tuotu esille ja päivitelty sitä, että ruispalaleipiä myydään vuonna 2009 melkein 1 euroa/pussi halvemmalla kuin vuonna 2003? Näin tilanne on tänäkin päivänä, kuten todettiin edellä sivulla 4. Eikö toimittajan tehtävänä ole juuri nostaa esille Leipuri-lehden pääkirjoituksissa tällaisia epäkohtia? Miten hintasuosituksista voisi olla kysymys myöskään pääkirjoituksen 7/2008 osalta, kun siinä on tuotu esille tosiasia, että *”osalle kuluttajista leivän hinnalla ei ole myöskään mitään merkitystä ja kun näin on, miksi leivän tulee olla kaupassa aina niin edullista”*. Pääkirjoittajan näkemyksen mukaan päivittäistavarakaupan valikoimissa tulisi olla tarjolla erihintaisia tuotteita kaikille asiakasryhmille. Jos näin olisi, niin kilpailu päivittäistavarakaupassa lisääntyisi ja paranisi (vrt. tältä osin S-ryhmän parhaillaan käynnissä oleva halpuuttamiskampanja tai MTK:n toukokuun alussa 2015 julkiseen keskusteluun nostamat asiat, kuten tuottajahintojen nostaminen ja ”30 sentin pyttipannukampanja”). Todettakoon vielä se, että pääkirjoituksissa Leipuri 5/2007, Leipuri 6/2007 ja Leipuri 6/2010 on tuotu esille muutenkin vain vallitsevia tosiasioita.

Leipuri-lehden tavoitteena on saada niin valtiovallan päättäjät, erilaiset viranomaiset, päivittäistavarakaupan ja Horeca-sektorin edustajat kuin myös liiton jäsenyritysten edustajat edes hetkeksi miettimään leipomoalan ajankohtaisia asioita. Lehden pääkirjoitusten ja muiden artikkelien tavoitteena on ollut nostaa esille ajankohtaisia asioita ja vaikuttaa siihen, että mm. valtiovallan päättäjät ja muut viranomaiset ryhtyisivät toimenpiteisiin, jotta leipomoalan yritysten tilannetta ei entisestään heikennettäisi ja vaikeutettaisi. Tästä voi esimerkkinä mainita tilanteen, kun Leipuriliiton toimitusjohtaja oli 6.3.2013 (samanaikaisesti) yhdessä Kilpailu- ja kuluttajaviraston pääjohtajan Juhani Jokisen kanssa kuultavana Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnassa. Liiton toimitusjohtaja oli etukäteen lähettänyt valiokunnan kokoukseen osallistuville kansanedustajille tulevan keskustelun tueksi erilaista materiaalia, mm. seuraavat Leipuri-lehden pääkirjoitukset: Leipuri 1/2006, Leipuri 2/2008, Leipuri 2/2009, Leipuri 4/2009, Leipuri 7/2010, Leipuri 6/2011, Leipuri 2/2012 ja Leipuri 7/2012). Valiokunnan kokouksessa eräs kansanedustaja kiitti toimitusjohtajaa siitä, että toimitusjohtaja oli lähettänyt pääkirjoitukset valiokunnan jäsenille tiedoksi. Kansanedustajan mukaan ”näistä pääkirjoituksista sai hyvän kuvan siitä, miten vahvasti päivittäistavarakauppa käyttää valtaansa”. Tilaisuuden jälkeen toimitusjohtaja lähetti ko. pääkirjoitukset tiedoksi myös Kilpailu- ja kuluttajaviraston pääjohtaja Juhani Jokiselle.

6. KKV:n seuraamusmaksuesitysluonnoksessa olevia näkemyksiä, joiden vaikutus asiakokonnaisuuteen vaikuttaa hyvin epäselvältä

KKV on seuraamusmaksuesitysluonnoksen tapahtumakuvauksessa tuonut esille erilaisia yksittäisiä asioita. Leipuriliitolle on jäänyt epäselväksi, mikä näiden jäljempänä mainittujen kohtien merkitys on ollut tässä KKV:n tutkimuksessa. Tämän vuoksi Leipuriliitto ottaa kantaa erikseen kuhunkin näistä yksittäisistä kohdista:

6.1 Seuraamusmaksuesitysluonnos kohta 27

Kohdassa 27 KKV toteaa, että ”Lehdistötiedotteen aiheesta käytiin keskustelua jäsenistössä jo ennen tiedotteen laatimista. Myös liiton puheenjohtajistolta kysyttiin mielipidettä tiedotteen muodosta ja sisällöstä” (ei liitettä).

Leipuriliitto kysyy, minkä jäsenistön kanssa keskustelua käytiin, kun ”tällaisen keskustelun” lisäksi myös puheenjohtajistolta kysyttiin mielipidettä? Mihin KKV:n näyttöön tämä väite perustuu? Leipuriliiton näkemyksen mukaan edellä mainittu KKV:n kannanotto on vain KKV:n tekemä tarkoitushakuinen yleistys asiasta. Tältä osin Leipuriliitto viittaa siihen, mitä olemme todenneet kohdassa ”Leipuriliiton puheenjohtajiston päättämät toimet vuosikokouksen alla vuonna 2007”.

6.2 Seuraamusmaksuesitysluonnos kohta 33

Kohdassa 33 KKV on todennut että ”keskustelu hinnankorotustarpeista jatkui vuosikokouksen jälkeen. Liiton toimitusjohtaja lähetti viestin liitteenä muille puheenjohtajiston jäsenille Etelä-Saimaassa 14.8.2007 julkaistun artikkelin, jossa viitattiin Leipuriliiton edellisen viikon lehdistötiedotteessa kerrottuun hinnankorotustarpeeseen”. Liiton toimitusjohtaja lähetti aiempaan viestiinsä viitaten vielä uuden viestin ja totesi, että hinnankorotusten suhteen pitää olla varovainen mitä sanoo, koska toimittaja voi ymmärtää sanomisen väärin ja siteerata sitä väärin” (ks. myös seuraamusmaksuesitysluonnos, KKV:n liitteet 16 ja 17).

Leipuriliitto kysyy, mitä kilpailuoikeuden vastaista on siinä, että Leipuriliiton toimitusjohtaja lähettää puheenjohtajiston jäsenille Etelä-Saimaa -lehdessä julkaistun julkisen artikkelin? Ja mitä kilpailuoikeuden vastaista on siinä, että Leipuriliiton toimitusjohtaja lähettää puheenjohtajiston jäsenille viestin ja toteaa, että pitää olla varovainen, miten asioita ilmaisee toimittajalle, koska toimittaja voi ymmärtää sanomisen väärin ja toimittaja voi myös siteerata sanomista väärin. Kyseinen Etelä-Saimaa -lehdessä ollut artikkeli oli hyvä esimerkki siitä, että juuri näin oli tapahtunut. Ja sen takia toimitusjohtaja kommentoi asiaa puheenjohtajiston jäsenille.

Lisäksi Leipuriliitto toteaa, että Leipuriliitto ei voi mitenkään vastata ja/tai olla vastuussa siitä, mitä yksittäisessä julkisessa lehdessä yksittäinen toimittaja on asioista yleisellä tasolla kirjoittanut.

6.3 Seuraamusmaksuesitysluonnos kohta 35

Kohdassa 35 KKV on todennut, että ”yksittäiset leipomot informoivat liiton toimitusjohtajaa hinnankorotuksistaan ja niiden suuruudesta. Toimitusjohtaja puolestaan välitti näitä tietoja eteenpäin liiton jäsenistölle hinnankorotuksiin kannustamisen yhteydessä” (ks. myös seuraamusmaksuesitysluonnos, KKV:n liite 24).

Tältä osin Leipuriliitto toteaa, että KKV käyttää tässä kohdassa monikollista ilmaisua ”yksittäiset leipomot”. Mihin näyttöön tämä väite perustuu, kun kohdan alaviitteessä viitataan kuitenkin vain Leipuriliiton puheenjohtajan toimitusjohtajalle lähettämään yksittäiseen viestiin? Lisäksi Leipuriliitto kysyy, mihin näyttöön KKV perustaa näkemyksen siitä, että toimitusjohtaja olisi välittänyt näitä tietoja eteenpäin liiton jäsenistölle hinnankorotuksiin kannustamisen yhteydessä?

Leipuriliitto toteaa, että Leipuriliiton toimitusjohtaja ei koskaan välitä yksittäiseltä yritykseltä saamiaan luottamuksellisia tietoja eteenpäin. Leipuriliiton toimitusjohtaja voi luonnollisesti hyödyntää yksittäisiltä yrityksiltä saamiaan tietoja muodostaakseen oman käsityksensä leipomo- ja konditoria-alan kokonaistilanteesta.

6.4 Seuraamusmaksuesitysluonnos kohta 43

Kohdassa 43 KKV toteaa seuraavaa: *Lappeenrannassa pidetyssä vuosikokouksessa Leipuriliiton hallituksen puheenjohtaja piti avajaispuheen, jossa hän nosti esiin edellisvuoden vuosikokouksen aiheena olleet hinnankorotustarpeet seuraavasti: Viime vuonna Vaasan kokouksen yhteydessä järjestetyssä lehdistötilaisuudessa kerrottiin ensimmäisenä alana tuotantopanosten hintojen noususta ja sitä kautta hintojen korotuspaineista. Silloin ei voitu arvata, että panemme alulle keskustelun, jota vieläkin mediassa käydään päivittäin, ja mitä suurimmalla syyllä. Raaka-aineiden ja energian hinnat nousevat miltei kuukausittain ja sen lisäksi palkkoja korotetaan työvoimavaltaiselle alallamme pääsääntöisesti kaksi kertaa vuodessa. Vaikeudet saada siirrettyä korotustarpeet tuotteiden hintoihin lienevätkin osasyynä siihen, että leipomoiden määrä väheni viime vuonna ...*” (ks. myös seuraamusmaksuesitysluonnos, KKV:n liite 30).

Leipuriliitto kysyy, mitä kilpailurajoituslain vastaista on siinä, että Leipuriliiton puheenjohtaja Anders Bondén on kertonut valitsevan tosiasian julki? Asiahan oli juuri niin kuin puheenjohtaja tuolloin puheessaan totesi.

6.5 Seuraamusmaksuesitysluonnos kohta 67

Kohdassa 67 KKV toteaa, että ”Leipuriliiton toimitusjohtaja lähetti 27.8.2010 liiton toimiston sisällä tiedoksi artikkeleja ja totesi samassa yhteydessä pitävänsä Osmo Laineen (päivittäistavarakauppa ry:n entinen toimitusjohtaja) kommenttia hyvänä liittyen kilpailuvirasto-keskusteluun. ...Liiton toimitusjohtaja totesi viestissään lisäksi, että toivottavasti kilpailuviraston väki lukee myös tuon Osmon kommentin. Ehkä sen pohjalta he osaavat päätellä, että toimialaliittojen yksittäisillä kannanotoilla ei ole suurta merkitystä. Lisäksi toimitusjohtaja jatkoi vielä seuraavasti: Kysymyshän on lähinnä siitä, että toimialaliitto yrittää antaa vähän tukea siihen, että yksittäisillä tavarantoimittajilla olisi edes vähän itseluottamusta keskustella (yrityksen tarvitsemien) hintojen nostamisesta, kun menevät keskittyneen kaupan kanssa neuvottelemaan”. (ks. myös seuraamusmaksuesitysluonnos, KKV:n liite 56).

Leipuriliitto kysyy, mihin oikeustositseikkaan KKV ylipäänsä tässä kohdassa mainitsemallaan asialla viittaa ja mikä merkitys tällä KKV:n esiin nostamalla kohdalla on ylipäänsä ollut tässä tutkimuksessa?

Lisäksi Leipuriliitto kysyy, mitä KKV tarkoittaa sillä, kun se on todennut, että toimitusjohtaja lähetti artikkeleja tiedoksi ”toimiston sisällä”? Minkä toimiston sisällä Leipuriliiton toimitusjohtaja lähetti ko. viestin, kun toimitusjohtaja lähetti vastausviestin Elintarviketeollisuusliitto ry:n toimialajohtajan kysymykseen? Lisäksi Leipuriliitto kysyy, mitä kilpailurajoituslain vastaista voi ylipäänsä olla siinä, että Leipuriliiton toimitusjohtaja lähettää vastausviestin Elintarviketeollisuusliitto ry:n johtajan kysymykseen ja kommentoi Suurtalousuutisten nettisivuilla ollutta julkista artikkelia?

6.6 Seuraamusmaksuesitysluonnos kohdat 69 ja 70

Kohdassa 69 KKV toteaa, että ”*liiton toimitusjohtaja lähetti muun muassa Leipuriliiton hallituksen jäsenille ja puheenjohtajistolle 14.9.2010 viestin liitteenä Helsingin Myllyn toimitusjohtajan 14.9.2010 Forssan lehteen kirjoittamaan mielipidekirjoitukseen Viljan hinta vaikuttaa leivän hintaan saatteella – ”kannattaa perehtyä, hyvä mielipide”*”. Kohdassa 70 KKV on lainannut tiettyjä kohtia Helsingin Myllyn toimitusjohtajan Miska Kuuselan 14.9.2010 Forssan lehteen kirjoittamasta mielipidekirjoituksesta.

Leipuriliitto kysyy, mihin oikeustositseikkaan KKV ylipäänsä näissä kohdissa mainitsemillaan asioilla viittaa ja mikä merkitys näillä kohdilla on ylipäänsä ollut tässä tutkimuksessa? Varmuuden vuoksi Leipuriliitto toteaa, että ei voi mitenkään olla kilpailurajoituslain vastaista, jos Leipuriliiton toimitusjohtaja lähettää Leipuriliiton hallituksen jäsenille tiedoksi omasta mielestään hyvän julkisessa lehdessä olleen julkisen mielipidekirjoituksen. Lisäksi Leipuriliitto toteaa, että Leipuriliitto ei voi mitenkään vastata ja/tai olla vastuussa yksittäisen mylly-yhtiön toimitusjohtajan henkilökohtaisesta mielipidekirjoituksesta, jonka mylly-yhtiön toimitusjohtaja on kirjoittanut julkiseen lehteen.

6.7 Kysymys edellä tässä luvussa (luku 7) esiintuotuihin näkemyksiin

Leipuriliitto kysyy, miten KKV on päätenyt siihen, että edellä tässä luvussa esitetyt asiat olisivat kilpailurajoituslain vastaista menettelyä? Ovatko nämä edellä esitetyt seikat kilpailurajoituslain vastaisia jo yksittäisinä asioina vai onko KKV päätenyt siihen, että ne ovat sitä kokonaisuutena ja/tai jälkikäteen katsottuina?

Jos edellä mainitut asiat katsotaan kilpailurajoituslain vastaiseksi menettelyksi, niin herää kysymys, mitä tehtäviä toimialajärjestön toimitusjohtaja saa Suomessa tehdä ilman, että kyseessä olisi kilpailurajoituslain vastainen toiminta?

7. Leipuriliiton puheenjohtajien vapaaehtoinen työ jäsenistön hyväksi

Leipuriliitto toteaa, että Leipuriliiton virallisten elinten, hallituksen ja valtuuskunnan, lisäksi on liiton toimintaan kuulunut pitkäaikaisena epävirallisena käytäntönä Leipuriliiton puheenjohtajisto. Tähän epäviralliseen elimeen on kuulunut Leipuriliiton hallituksen puheenjohtaja, hallituksen varapuheenjohtaja, valtuuskunnan puheenjohtaja, valtuuskunnan varapuheenjohtaja sekä liiton toimitusjohtaja. Kirjoittamaton sääntö on myös ollut, että puheenjohtajistoon kuuluvat vain pienten ja keskisuurten leipomoiden edustajat, eivät Suomen suurimpien leipomoiden Fazer Leipomoiden ja Vaasan Oy:n edustajat. Yhtenä syynä tähän käytäntöön on ollut se, että näiden yritysten edustajat toimivat Elintarviketeollisuusliitto ry:n hallituksen johtotehtävissä.

Leipuriliiton puheenjohtajan tehtävä sekä Leipuriliiton valtuuskunnan puheenjohtajan tehtävä perustuvat puhtaasti vapaaehtoiseen palkattomaan järjestötyöhön. Leipuriliitto on mukana monessa erilaisessa toiminnassa, vaikka liiton toimistossa työskentelee vain kolme henkilöä. Leipuriliiton toiminnasta saa kattavan kuvan tutustumalla esimerkiksi liiton vuosikertomukseen (ks. seuraamusmaksuesitysluonnos liitteet 3-9). On syytä korostaa, että liiton puheenjohtajan vapaaehtoisesti käyttämä merkittävä työpanos Leipuriliiton asioiden hoitamiseen on erittäin tärkeää liiton toiminnan toteuttamisen kannalta. Puheenjohtaja käyttää tähän palkattomaan vapaaehtoistyöhön omasta työajastaan ainakin noin kahden kuukauden työpanoksen. Samoin myös liiton valtuuskunnan puheenjohtaja käyttää paljon työaikaansa osallistumalla ns. liiton normaali-toiminnan lisäksi muun muassa Leipuriliiton edustajana kahden kansainvälisen leipomojärjestön kokouksiin. Toki muidenkin liiton toimintaan osallistuvien jäsenyritysten edustajien vapaaehtoinen työ Leipuriliiton ja sen jäsenyritysten hyväksi on liiton toiminnan kannalta erittäin tärkeää.

8. Lopuksi

Leipuriliiton tavoitteena oli vuosina 2007, 2008 sekä 2010 lähetetyillä vuosikokoustiedotteilla saada aikaan julkista keskustelua leipomoalan haasteellisesta tilanteesta. Tavoitteena oli edesauttaa, että suomalainen monipuolinen ja monimuotoinen leipomotoiminta, jossa itäinen ja läntinen leipäkuulttuuri kohtaavat mitä hienoimmalla tavalla, säilyisi Suomessa myös tulevaisuudessa. Tavoitteena oli myös, että niin pienillä, keskisuurilla kuin suurilla yrityksillä olisi ollut edes vähän tasa-arvoisemmat mahdollisuudet sekä leipomoiden keskinäisessä kilpailussa että tuontituotteiden kanssa. Tämän vuoksi leipomoalan kasvavasta kustannuskehityksestä haluttiin tasapuolisesti tiedottaa Leipuriliiton jäsenkuntaa. Tärkeänä tavoitteena oli pitää huolta siitä, että suomalainen leipomotoiminta ei keskittyisi vain muutaman ison toimijan käsiin, kuten muussa elintarviketeollisuudessa on jo suurelta osin tapahtunut.

Olennaista on ymmärtää, että kilpailutilanne leipomoalan erikokoisilla yrityksillä, paikallisilla, alueellisilla ja valtakunnallisilla leipomoilla, on toisistaan oleellisesti poikkeava ja erilainen. Erikokoisten leipomoyritysten kustannusrakenne ja yritysten tapoja toimia poikkeavat toisistaan hyvin monella eri tavalla.

Leipuriliiton toiminnan tarkoituksena on ollut parantaa ja lisätä kilpailua leipomoalalla. Leipuriliiton toiminnassa ei siten ole ollut kyse kilpailurajoituslain 4 §:n ja SEUT 101 (1) artiklan mukaisesta tarkoitukseltaan kilpailua rajoittavasta menettelystä, jolla ylipäänsä estetään, rajoitetaan tai vääristetään kilpailua. Siten Leipuriliitto ei ole voi-

nut toiminnallaan mitenkään syyllistyä menettelyyn, jolla merkittävästi estetään, rajoitetaan tai vääristetään kilpailua.

Leipuriliitto katsoo edellä mainitut seikat huomioiden, että KKV:llä ei ole perustetta esittää seuraamusmaksua Leipuriliitolle. Jos Kilpailu- ja kuluttajavirasto kaikesta edellä mainitusta huolimatta päätyy vastoin käsitystämme esittämään markkinaoikeudelle seuraamusmaksun määräämistä, niin seuraamusmaksun suuruutta määrättäessä tulee lieventävinä asianhaaroina ottaa huomioon edellä esittämämme seikat.

Kunnioitavasti

SUOMEN LEIPURILIITTO RY

Mika Väyrynen
toimitusjohtaja